

Nr 59.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa anslag till rikets allmänna kartverk; given Stockholms slott den 14 januari 1938.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 januari 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp, anför efter gemensam beredning med chefen för försvarsdepartementet och chefen för finansdepartementet:

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln, punkterna 217 och 218, föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, för budgetåret 1938/1939 beräkna dels till Rikets allmänna kartverk: Kartarbeten m. m. ett reservationsanslag av 284,000 kronor, och dels till Rikets allmänna kartverk: Anskaffande av flygplan m. m. ett reservationsanslag av 322,000 kronor. Jag torde nu få ånyo anmäla dessa ärenden.

I samband med den vid 1937 års riksdag genomförda omorganisationen av rikets allmänna kartverk (prop. nr 237; jordbruksutsk. utl. nr 74; R. skr. nr 287) beslöts, att arbetet med den fotokartläggning av landet, som ansågs skola utföras, skulle verkställas i statens egen regi vid kartverket. Rörande verkställandet av de för kartarbetets utförande erforderliga flygningarna tog riksdagen emellertid icke någon slutlig ståndpunkt, utan ansåg riksdagen, att därmed kunde anstå till behandlingen av anslagen för budgetåret 1938/1939.

I brev den 18 juni 1937 uppdrog Kungl. Maj:t åt kartverket att efter samråd med chefen för flygvapnet och efter överläggningar med aktiebolaget aerotransport avgiva förslag rörande berörda fråga. I skrivelse den 23 november 1937 har *kartverket* avgivit sådant förslag. I skrivelsen har kartverket till diskussion upptagit tre alternativa förslag för det föreliggande spørsmålets lösning. Dessa tre alternativ innebära i huvudsak följande.

Enligt det första alternativa förslaget skola flygningarna utföras i samarbete med flygvapnet med av kartverket anskaffat flygplan. Flygplansförare och mekanikerpersonal skola tillhandahållas av flygvapnet. Kostnaderna för personalens avlöning, traktamenten m. m. under fotograferingsarbetena betalas av kartverket. Likaledes skola kostnaderna för flygplanets drift och underhåll betalas av kartverket. Flygplanet skall stå under flygvapnets vård under den tid av året, då flygfotografering ej pågår.

Det andra av kartverket ifrågasatta alternativet skiljer sig från det föregående endast därutinnan, att kartverket enligt detta skall anställa flygplansförare. Under den tid av året, då flygfotografering ej pågår, skola dessa förare kunna tjänstgöra vid kartverkets fotogrammetriska arbeten.

Enligt det tredje alternativet skall flygfotograferingen utföras i samarbete med aktiebolaget aerotransport. Bolaget skall tillhandahålla såväl flygplan som flygplansförare och mekanikerpersonal och därför erhålla dels en fast avgift för flygplan och flygperiod, dels viss ersättning för flygtimme under fotograferingen, dels ock viss gottgörelse för personalens traktamenten under fotograferingsarbetena.

Kartverket har med stöd av uppgifter, som erhållits från flygvapnet och aktiebolaget aerotransport, beräknat, att kostnaderna för flygplan och år skulle uppgå enligt första alternativet till 14,648 kronor, enligt andra alternativet till 14,259 kronor och enligt tredje alternativet till 61,402 kronor, därest ett nytt flygplan anskaffades för ändamålet, och till 57,778 kronor, därest ett nu förefintligt begagnat plan användes. Till närmare utredning rörande kostnadernas fördelning på olika poster har kartverket åberopat den å sid. 3 införda tablån.

Vid kostnadsberäkningarnas uppgörande har kartverket enligt vad i skrivelsen uppgivits utgått från, att flygfotograferingen skulle pågå fem månader av året, att därunder flygning skedde sammanlagt omkring femtio timmar samt att flygplan av typen Junker W 34 komme till användning. Enligt de två första alternativen har kartverket förutsatt, att verket skall anskaffa flygplanen. Kartverket har beträffande valet av flygplan upplyst, att på

	A l t. 1.		A l t. 2.		A l t. 3.	Nya plan	Gamla plan
	Anm.	Kronor	Anm.	Kronor	Anm.	Kronor	Kronor
	Ju W 34 land-, och sjöplan	160,000	Ju W 34 land- och sjöplan	160,000	Ju W 34 landplan	160,000	80,000
<i>Anskaffningskostnader.</i>							
Flygplan.....		160,000		160,000		160,000	80,000
<i>Amortering.</i>		—		—	10 resp. 5 år	16,429	16,000
<i>Fasta årskostnader.</i>							
Flygplansförare.....	1 löjtnant	3,105	1 förare B 15.15 med flygtillägg 2,115 + 750	2,865	1 civil förare	7,200	7,200
Mekaniker.....	2 furirer	2,106	2 furirer	2,106	1 civil mekaniker	1,800	1,800
Räntor.....		—		—		6,400	4,400
Försäkringar.....		—		—		8,119	6,924
Pensionsavgifter för en förare.....		—		—		1,979	1,979
Andel i kostnader för administration m. m.....		—		—		10,000	10,000
Kostnad för start-, landnings-, hangarplats o. d.....		1,000		1,000		1,000	1,000
<i>Driftkostnader.</i>							
Tjänstgöringstraktamente o. d.....	{ 1 löjtnant 2 mekaniker }	2,187	1 förare B 15 820 kr. 2 furirer 1,218 kr.	2,038	Förare o. mekaniker	3,825	3,825
Bensin.....	} 50 tim. à 50 kr.	2,500	50 tim. à 50 kr.	2,500			
Olja.....							
Löpande underhåll.....	} 50 tim. à 75 kr.	3,750	50 tim. à 75 kr.	3,750	} 50 tim. à 93 kr.	4,650	4,650
Materialöversyn.....							
Diverse omkostnader.....		—		—		—	—
		14,648		14,259		61,402	57,778

begäran av verket flygvapnet verkställt erforderlig utredning. På grundval härav har befunnits att flygplan av förenämnda typ skulle vara det lämpligaste för fotograferingsflygning. Kartverket har vidare uppgivit, att inköpspriset för en sådan maskin, försedd med landningsställ för landning såväl å mark som å vatten, för närvarande uppgår till omkring 160,000 kronor.

I fråga om flygplanets livslängd har i kartverkets utredning anförts:

I flygvapnets utredning hade beräknats, att planet med hänsyn till dess ändamål skulle kunna vara användbart i 12 år. Enligt från aktiebolaget aerotransport inhämtad uppgift beräknades motsvarande maskin kunna användas högst 10 år. På grund av den relativt ringa flygtiden per år vid fotograferingsflygning (omkring 50 timmar) samt med hänsyn till att sådan flygning i allmänhet endast företoges under goda väderleksförhållanden, vore enligt kartverkets mening den av flygvapnet beräknade livslängden för flygplanet möjlig. I avsaknad av erfarenhet därom hade kartverket emellertid funnit sig böra räkna med tio år såsom sannolik livslängd för dylikt plan.

Kartverket har i anslutning till nu omförmälda utredning uppgjort följande tablå över kostnaderna enligt de tre olika alternativen:

	Alternativ 1	Alternativ 2	Alternativ 3	
			med ny maskin	med förefintlig begagnad maskin
Summa årskostnader per flygplan	14,648 (30,648)	14,259 (30,259)	61,402	57,778
Kostnad per kvadratmil under förutsättning att med ett plan årligen medhinnes att fotografera				
30 kvmil	488 (1,022)	475 (1,009)	2,047	1,926
40 »	366 (766)	356 (756)	1,535	1,444
50 »	293 (613)	285 (605)	1,228	1,156

Rörande de olika siffrorna i tablån har kartverket anförts:

I årskostnaderna samt kostnaderna per kvadratmil vore i alternativen 1 och 2 icke medräknad amortering å flygplanets anskaffningskostnad, då denna torde komma att täckas med engångsanslag. För att emellertid jämförelsen mellan alternativen 1 och 2 å ena sidan och alternativet 3 å den andra sidan skulle bliva mera rättvisande hade i tabellen inom parentes angivits kostnaderna för det fall, att anskaffningskostnaden skulle nedamorteras under de tio år, som planet beräknades användbart. Även om denna kostnad medräknades som årskostnad ställde sig likväl alternativet 3 omkring dubbelt så dyrt som alternativen 1 och 2. Orsaken härtill låge i sättet för beräkningen av de fasta årskostnaderna i alternativet 3. Aktiebolaget aerotransport hade nämligen ansett sig icke kunna beräkna, att det för flygfoto-

graferingen avsedda planet kunde utnyttjas för bolagets övriga verksamhet under den tid av året, då flygfotograferingen icke påginge. På grund härav hade hela årskostnaden för planens amortering, ränta å anskaffningskostnaden, försäkring m. m. samt för flygplansförarens avlöning och pensionering påförts kartverket. Därjämte hade ett belopp av ej mindre än 10,000 kronor per flygplan beräknats för andel i bolagets allmänna administrationskostnader m. m. Då alla dessa kostnader pålades en verksamhet, som endast påginge omkring fem månader om året och som icke kunde annat än till en del utnyttja flygplanets prestationsförmåga under amorteringstiden, vore det naturligt, att alternativ 3 komme att ställa sig ofördelaktigt ur kartverkets synpunkt. Beträffande alternativ 3 borde ytterligare framhållas, att bolaget alternativt ifrågasatt användande av bolagets hittillsvarande postflygmaskiner av typen Junker W 34. Årskostnaderna ställde sig visserligen då något lägre än vid användning av nya maskiner, men kunde denna lägre kostnad endast beräknas under den tid av omkring fem år, som postflygmaskinerna ansåges ytterligare kunna användas, då bolaget icke avsåge att inköpa motsvarande slags plan för den fortsatta postflygningen.

Kartverket har under återopande av det anförda uttalat såsom sin mening, att en lösning av den föreliggande frågan i enlighet med det ifrågasatta tredje alternativet av kostnadsskäl vore utesluten. I fråga om första och andra alternativen har kartverket, under påpekande att kostnaderna enligt båda alternativen vore i huvudsak lika, uttalat, att alternativ 2 framlagts av den anledningen att flygvapnet ansett vissa svårigheter kunna uppstå för tillhandahållande av flygplansförare särskilt under de närmaste åren.

Rörande lämpligheten av alternativ 2 har kartverket därefter anført:

Förutsättningen för alternativet vore från kartverkets synpunkt, att de flygplansförare, som skulle anställas, kunde utnyttjas av kartverket vid själva kartarbetena under den tid av året, då flygfotografering icke påginge. I annat fall skulle hela årsavlöningen för flygplansförarna komma att belasta flygfotograferingen, ehuru denna endast påginge under fem månader. Det kunde emellertid med ganska stor säkerhet förutses, att en sådan personalrekrytering komme att erbjuda svårigheter. Ett annat vägande skäl mot alternativ 2 låge även däri, att det icke syntes möjligt, att en flygplansförare, som skulle vara verkligt användbar vid fotograferingsflygningarna, kunde under de sju månader av året, då flygfotografering icke påginge, vara utan flygövning. Att inom kartverkets organisation anordna möjligheter till flygning under nämnda del av året vore uteslutet utan betydande kostnadsökningar, som skulle belasta kartläggningen. Det kunde också över huvud taget ifrågasättas, om en sådan sak kunde rationellt ordnas inom kartverket. Enligt vad kartverket erfarit, hade även chefen för flygvapnet ansett, att en lösning enligt alternativ 2 icke vore en för statsverket tillfredsställande lösning av den föreliggande frågan.

Under hänvisning till vad sålunda anförts har kartverket ur såväl kostnads- som organisationssynpunkt förordat det första alternativet.

Kartverket har framhållit, att, på grund av att verket skulle betala avlöningskostnaderna för flygvapnets vid kartverkets arbeten tjänstgörande personal, flygvapnet bereddes möjlighet att utan kostnad för vapnet genom inkallande av reservpersonal eller eljest kunna hålla samma personalstyrka även under den tid, den ordinarie personalen kommenderades till tjänstgö-

ring vid kartverket. I anslutning härtill har kartverket upplyst, att flygvapnet förklarar sig under nu angivna förutsättningar kunna åtaga sig flygnin-garna. De närmare bestämmelser, som kunde erfordras för ordnandet av samarbetet mellan kartverket och flygvapnet för flygfotograferingens verk-ställande, borde enligt kartverkets förslag meddelas av Kungl. Maj:t.

Rörande antalet flygplan som skulle bli va erforderligt för verkställandet av ifrågavarande flygfotografering har kartverket anfört:

För fotokartläggningens planenliga bedrivande erfordrades, att under åren 1938 och 1939 omkring 30 kvadratmil fotograferas vartdera året. Därefter måste flygfotograferingen ökas till 60 kvadratmil under åren 1940 och 1941 för att sedermera hållas vid omkring 90 kvadratmil om året. Enligt den utredning, som föregått 1937 års riksdagsbeslut, hade beräknats att för flygfotograferingen i slutlig omfattning skulle komma att erfordras tre flyg-plan. Att döma av de försöksarbeten, som under sist förflutna sommar och höst utförts medels fotografering med vidvinkelkamera, torde, om metoden i övrigt visade sig ur noggrannhetssynpunkt användbar, möjlighet föreligga, att för flygfotograferingen även i slutlig omfattning endast två flygplan bleve erforderliga. Någon bestämd uppfattning härom kunde emellertid icke er-hållas, förrän under det fortsatta arbetet mera erfarenhet vunnits.

För fotograferingsarbetena under åren 1938 och 1939 erfordrades emel-lertid endast ett flygplan. Från och med våren 1940 måste ytterligare ett flygplan finnas tillgängligt. Det vore sålunda nödvändigt för arbetenas plan-enliga bedrivande i enlighet med föregående års riksdags beslut, att anslag till anskaffande av ett flygplan beviljades för vartdera av budgetåren 1938/1939 och 1939/1940.

Beträffande kostnaderna för flygplanens anskaffande har kartverket an-fört:

Kostnaden för anskaffning av flygplan hade vid utredningen, som föregått 1937 års riksdagsbeslut rörande kartverkets omorganisation, beräknats till omkring 350,000 kronor eller omkring 117,000 kronor per flygplan, därvid räknats med anskaffning av flygplan av Dragontyp. Emellertid kunde den-na plantyp icke användas, om flygning skulle kunna äga rum på en höjd av 4,000 meter med planet försett med flottörer för landning å vatten. Flyg-höjden 4,000 meter vore nödvändig, om fotografering med vidvinkelkamera skulle kunna äga rum på mest ekonomiska sätt. Kostnaden för ett Junker-plan W 34 utgjorde omkring 160,000 kronor. Den merkostnad, som härige-nom uppstode i första anskaffningskostnad och vilken kunde beräknas mot-svara omkring 100 kronor i kostnad per kvadratmil kartlagd areal, kompen-serades emellertid redan av minskning i kostnad vid fotografering med vid-vinkelkamera. Såsom redan framhållits, torde också med denna fotografe-ringsmetod möjlighet föreligga att fotografera så mycket större områden per flygplan och år, att endast två i stället för tre flygplan komme att er-fordras. Livslängden för ett flygplan av Junkertyp hade av flygvapnet be-räknats vara omkring 50 procent högre än för ett av Dragontyp, varför an-skaffningskostnaden i verkligheten under en längre period snarare bleve lägre vid användning av Junkerplan än Dragonplan. Det borde omnämnas, att vid försöksfotograferingarna under sensommaren använts ett plan av typen Junker W 34, vilket visat sig väl användbart och lämpligt för ändamå-let. Samma plantyp användes även utomlands på flera håll för fotografe-ringsändamål.

Kartverket ville i detta sammanhang omnämna, att aktiebolaget aerotransport erbjudit sig att till kartverket försälja en av bolagets postflygmaskiner av typ Junker W 34 till ett pris av 75,000 kronor, inklusive motor och propeller. Bolaget hade uppgivit, att planet vore inköpt under år 1935. Enligt lämnad uppgift vore planet användbart för flygfotografering under ytterligare högst fem år. Enligt kartverkets mening ingåve emellertid inköp av ett flygplan, som under 2 till 3 år utnyttjats för postflygning med dess påfrestningar på maskinen under ogynnsam väderlek och i övrigt, betänkligheter ur säkerhetssynpunkt för de fortsatta fotograferingsarbetena. Det gällde dock här maskiner, som bolaget självt ansåge sig böra utrangera från sin verksamhet. Vidare bleve underhållskostnaderna för ett dylikt plan under de senare åren av dess användning höga. Vid ett nyinköp däremot kunde en motsvarande maskin, som från början utnyttjades enbart för flygfotografering med dess relativt små påfrestningar, med fog antagas erbjuda en så betryggande materielsäkerhet som möjligt under planets hela livslängd samt kräva ett minimum i underhållskostnad. Kartverket ansåge sig därför icke kunna tillstyrka ett inköp av någon av de tidigare postflygmaskinerna för utförande av de blivande flygfotograferingarna.

Kartverket har framhållit, att då någon beställning av flygplan icke kunde ske innan riksdagens beslut i anslagsfrågan förelåge, det nya flygplanet icke kunde beräknas vara levererat förrän så sent, att sannolikt flygfotograferingen under år 1938 åtminstone delvis redan måste vara verkställd. Med hänsyn härtill har kartverket ansett, att man borde räkna med, att under nästkommande sommar flygfotograferingen till en del måste utföras med ett av kartverket förhyrt flygplan. Enligt vad kartverket upplyst torde aktiebolaget aerotransport kunna ställa ett av de förut omförmälda postflygplanen av typen Junker W 34 till förfogande, därest försäljning av desamma icke dessförinnan kommit till stånd. Skulle en sådan försäljning ske, torde enligt vad kartverket vidare uppgivit ett flygplan kunna förhyras från Tyskland.

Kartverket har i anslutning till det anförda upptagit anslagsbehoven för 1938 års flygfotografering till följande belopp:

kostnader för förhyrning av flygplan under omkring 3 månader	kronor	25,000
ersättning till flygvapnet för personal	»	7,400
ersättning för start-, landnings- och hangarplats	»	1,000
driftkostnader, bensin, oljor, underhåll m. m.	»	6,250
kostnader för film och annan fotografimaterial m. m.	»	6,000
	Summa kronor	45,650.

För anskaffande av ett flygplan har kartverket därjämte beräknat förutnämnda belopp av 160,000 kronor.

Av den förebragta utredningen synes framgå, att de för flygfotograferingen erforderliga flygningarna böra utföras på sätt kartverket förordat. Jag tillstyrker alltså, att flygningarna verkställas med av kartverket anskaffade *Departements-
chefen.*

flygplan samt utföras av personal, som ställes till förfogande av flygvapnet. De kostnader, som därigenom åsamkas flygvapnet för inkallelse av reservpersonal eller annan ersättningspersonal för till kartverkets förfogande ställda beställningshavare vid flygvapnet, liksom övriga kostnader för flygningarna böra gäldas av kartverket. Under den tid av året flygningarna ej pågå torde emellertid flygplanet utan kostnad för verket kunna stå under flygvapnets vård. Erforderliga föreskrifter rörande samarbetet mellan kartverket och flygvapnet torde böra utfärdas av Kungl. Maj:t.

Den nu förordade lösningen av den föreliggande frågan torde bliva den för statsverket ekonomiskt sett mest fördelaktiga. Såsom framgår av utredningen skulle nämligen anlitaandet av ett privat företag för flygningarnas utförande draga avsevärt högre kostnader. Enligt vad utredningen synes giva vid handen torde det av kartverket och flygvapnet förordade planet av typen Junker W 34 vara lämpligt för flygfotograferingarna. Kostnaden för anskaffande av ett sådant plan uppgår enligt utredningen till 160,000 kronor. På sätt av utredningen framgår torde under budgetåret 1939/1940 ytterligare ett plan bliva behövt för genomförande av fotograferingarna enligt den av 1937 års riksdag godkända planen för landets ekonomiska kartläggning. Såsom kartverket framhållit läser leveransen av flygplanet icke hinna ske förrän flygfotograferingen under år 1938 åtminstone delvis redan måste vara verkställd. Medel torde därför, på sätt kartverket hemställt, böra ställas till förfogande för förhyrning under erforderlig tid under 1938 av ett flygplan. Kostnaderna härför hava av kartverket beräknats till 25,000 kronor, mot vilken kostnadsberäkning från min sida intet är att erinra. Icke heller kartverkets beräkningar i fråga om övriga kostnader för flygningarnas utförande, uppgående till sammanlagt omkring 20,000 kronor, föranleda någon anmärkning från min sida.

Jag torde i anslutning till det nu anförda få erinra därom, att utöver nyssnämnda två belopp å tillhoppa 45,000 kronor under förut omnämnda punkt 217 i nionde huvudtiteln i enlighet med kartverkets av mig utan anmärkning lämnade beräkningar rörande medelsbehovet för kartarbeten upptagits ytterligare 239,000 kronor. Tillika torde jag här få bringa i erinran att under punkt 218 beräknats, förutom ovannämnda belopp å 160,000 kronor för anskaffande av ett flygplan, 162,000 kronor för vissa engångskostnader avseende anskaffande av fotograferingsapparater m. m. samt för inredande av ett fotografiskt laboratorium. Såsom jag förut vid behandling av berörda anslagsfråga under nionde huvudtiteln anført har jag intet att anmärka mot de för nyssnämnda ändamål äskade beloppen. Det för inredande av laboratoriet avsedda anslagsbeloppet torde emellertid även få användas till täckande av vissa kostnader för anskaffande av inventarier, enär för fotokartarbetenas bedrivande under budgetåret 1937/1938 till viss del för laboratoriet redan måst användas medel, avsedda för anskaffande av berörda inventarier.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- 1) till *Rikets allmänna kartverk: Kartarbeten m. m.* för budgetåret 1938/1939 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 284,000;
- 2) till *Rikets allmänna kartverk: Anskaffande av flygplan m. m.* för budgetåret 1938/1939 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 322,000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

P. Gullstrand.